

SVERIGES EKONOMI

STATISTISKT PERSPEKTIV

– TREDJE KVARTALET 2003 –

Ur innehållet:

Ljusning i den globala konjunkturbilden	4
Hushållens konsumtion drar upp tillväxten	6
Ökad offentlig konsumtion tredje kvartalet	8
Ännu ingen vändning för investeringarna	9
Kraftigt bidrag från exportnettot	11
Inget drag i industriproduktionen	13
Produktiviteten ökar, sysselsättningen faller	16
Lönekostnadsutvecklingen dämpas	18
Summary	20

Förord

I följande rapport ges en förklarande analys av konjunkturläget i ekonomin utifrån ett statistiskt perspektiv. Fokus ligger på de senaste kvartalssiffrorna, som nyligen publicerats av nationalräkenskaperna samt primärstatistiken.

Förutom att beskriva den ekonomiska utvecklingen inriktas rapporten på hur statistiken hänger samman och hur den kan tolkas. Syftet är bland annat att informera om konsistens, respektive inkonsistens mellan olika statistikresultat, för att underlätta för användarna av statistiken att tolka den så att de därmed lättare kan bedöma konjunkturläget.

Analysen i rapporten är en vidareutveckling av analyser av den ekonomiska statistiken, som Statistiska centralbyrån löpande genomför i sin roll som statistikproducent.

Analysfunktionen vid avdelningen för ekonomisk statistik ansvarar för rapporten. Underlag samt synpunkter har inhämtats från olika statistikområden vid SCB. Rapporten planeras att i fortsättningen utkomma fyra gånger per år, dvs. i mars, juni, oktober och december.

Staffan Wahlström
chef för Avdelningen för ekonomisk statistik, SCB

18 december, 2003

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Internationell bakgrund	4
Finansmarknaden	5
Hushållens konsumtion	6
Offentlig konsumtion.....	8
Fasta bruttoinvesteringar	9
Lagerinvesteringar	11
Export och import.....	11
SCB:s ledande indikatorer.....	13
Branschutveckling	14
Produktivitetsutveckling.....	16
Löne- och arbetskraftskostnader.....	18
Summary	20

Sammanfattning

Tillväxten i svensk ekonomi ligger hittills i år på 1,4 procent jämfört med motsvarande period 2002. Tredje kvartalet visar en viss acceleration. Ökningen mellan de senaste två kvartalerna på 0,5 procent, säsongrensad, är något snabbare än de tidigare kvartalerna. Den faktiska tillväxten tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal förra året låg på 2 procent.

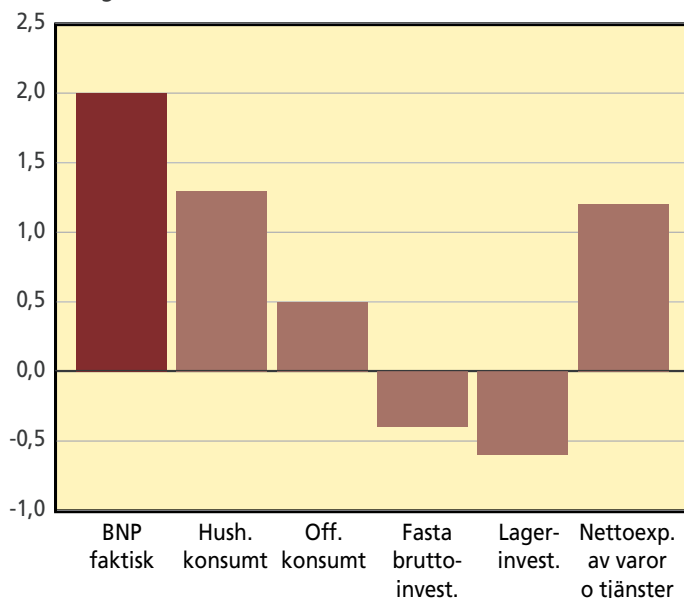
I sin beräkning av tredje kvartalet "lutade" sig NR i stort sett helt mot beräkningen av BNP från produktionssidan, som visade en tillväxt på just 2 procent. Det är en avvikelse från den normala proceduren att låta BNP-beräkningen från användningssidan, som brukar vara mer pålitlig vid kvartalsavstämningarna, vara styrande. I år har det emellertid uppstått en stor osäkerhet i dataunderlaget för att beräkna utrikeshandeln med tjänster i samband med en metodförändring i datainsamlingen (se vidare sid. 12). De första beräkningarna av BNP från användningssidan för tredje kvartalet pekade på en stark tillväxt på över 3 procent, vilket alltså inte alls stämde med beräkningarna från produktionssidan. NR justerade därför uppgifterna på användningssidan, och drog ned främst tjänsteexporten.

Tredje kvartalets BNP-tillväxt förklaras mest av hushållens konsumtionsökning samt en snabbare exportökning än för importen. De offentliga konsumtionsutgifterna bidrog också till BNP-ökningen tredje kvartalet, med 0,5 procentenheter. Däremot drog ett fortsatt fall i bruttoinvesteringarna samt lagerneddragningar inom industrin ned tillväxttakten för BNP.

Bidraget från hushållen ser emellertid starkare ut än vad det i verkligheten är. Hushållen konsumerar ju en betydande del importerade produkter, som skall dras av som en minuspost till BNP, vilket görs i försörjningsbalansposten import av varor och tjänster (se vidare sid. 6).

Bidrag till BNP-tillväxten

Förändring kvartal 3 år 2003 jämfört med samma period föregående år. Procentenheter

Hushållens inkomstutveckling har i år varit svag. Deras reala disponibla inkomster minskade med 1,5 procent under första halvåret. Den ökade konsumtionen finansierades följaktligen med minskat sparande.

Det positiva bidraget från nettoexporten till BNP-tillväxten förklaras till stor del av att personbils- samt läkemedelsexporten gått så bra. Exportindustrin i övrigt har emellertid visat en betydligt svagare utveckling.

Produktiviteten inom näringslivet har varit stark under 2002 och även i år. Den har tagit fart, både inom industrin och privat tjänstesektor. Takten har under senare år varit starkare än tidigare. Att även tjänsteproducenterna dragit upp sin produktivitetstillväxt, exempelvis företagstjänster, är en förklaring. Den senaste uppgången i produktiviteten hör samman med att antalet arbetade timmar inom näringslivet dragits ned från slutet av 2001.

Produktivitetstillväxten inom näringslivet på nära 3 procent per år i genomsnitt från mitten av 1990-talet kan jämföras med genomsnittet under 1980-talet på 2 procent per år. En ny studie visar att en ökad andel av arbetskraften med högre utbildning, samt en ökad IT-användning under slutet av 1990-talet, bidragit positivt till uppvarvningen av produktiviteten. En högre utbildningsnivå bidrog till att öka arbetsproduktiviteten inom näringslivet med 0,2 procentenheter per år under perioden 1994–2000. Totalt sett förklaras ca 7 procent av produktivitetstillväxten av högre utbildning, (se vidare sid. 16).

Produktiviteten har emellertid svängt kraftigt under senare år, vilket delvis kan bero på svårigheter att mäta produktiviteten inom vissa branscher, särskilt teleproduktindustrin, som visat negativa förädlingsvärden 2001 och 2002 (se vidare sid. 17).

Nya uppgifter från Riksskatteverket har inneburit en kraftig nedrevidering av den totala lönekostnadsutvecklingen per timme, räknad utifrån NR:s lönesummor och arbetade timmar. Ökningstakten för 2002 sänktes, från tidigare 5,1 procent till 3,6 procent.

Förutom att lönekostnadsutvecklingen per timme år 2002 nu är betydligt lägre än vad NR tidigare visat, ser vi att ökningstakten dämpas successivt för näringslivet, från 6,8 procent år 2000 till 3,0 procent hittills i år (se vidare sid 18). Dämpningen kan sättas i samband med den fallande sysselsättningen inom näringslivet.

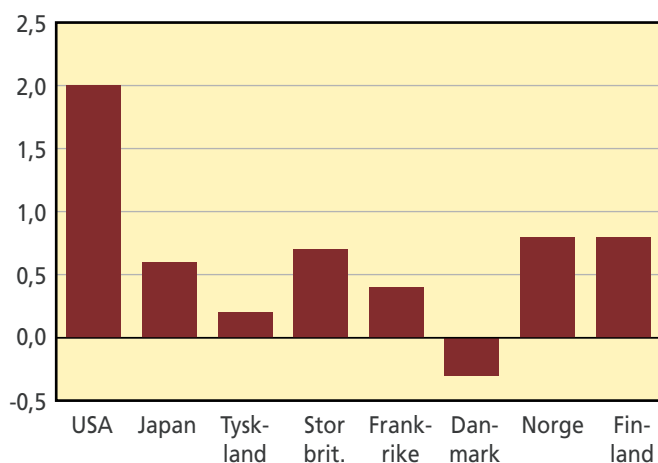
Internationell bakgrund

Ljusning i den globala konjunkturbilden

Efter besvikelsen över utvecklingen i världsekonomin under första halvåret i år – i skuggan av Irakkonflikten – hade i slutet på sommaren en försiktig optimism åter börjat färga av sig på det ekonomiska stämningsläget i världen. Flera faktorer pekade då på att återhämtningen i världsekonomin skulle kunna växla in på en något snabbare bana under andra halvåret. Ett tydligt tecken var den markanta kursuppgången på världens aktiebörser sedan vändningen i mars. Förväntningarna om en förestående ljusning i konjunkturen fann också stöd i utvecklingen på räntemarknaderna. I t.ex. USA hade 10-årsräntan från början av sommaren stigit med ca 1,5 procentenheter. Dessutom var korttidsindikatorerna, främst i USA, något mer positiva än tidigare.

BNP tredje kvartalet 2003

Förändring från föregående kvartal. Procent

Det ekonomiska utfallet som hittills föreligger för tredje kvartalet, baserat på nationalräkenskaperna i olika länder, bekräftar den ljusning i den globala ekonomin som gick att spåra i början på hösten. På den internationella tillväxtkurvan har något av en scenförändring ägt rum. De dämpade tillväxtsiffrorna från första och andra kvartalet i år har förbättrats avsevärt under tredje kvartalet för många länder. Bilden av den globala ekonomin är dessutom något jämnare nu än tidigare. Gapet mellan de ekonomiska blocken USA och Japan å ena sidan och Europa å andra sidan har krympt något den senaste tiden, genom att den europeiska ekonomin åter börjat generera tillväxt. Fortfarande är dock Europas eftersläpning i den ekonomiska utvecklingen betydande gentemot USA.

OECD gör en förhållandevis positiv bedömning av de ekonomiska utsikterna för industriländerna i sin senaste "Outlook" från december. Man konstaterar bl.a. att en påtaglig ekonomisk återhämtning – efter en utdragen period med ryckig ekonomisk utveckling – slutligen etablerats över OECD-området. Ökningstakten för världshandeln bedöms nästa år nästan fördubblas till 7,8 procent medan BNP-tillväxten för hela OECD beräknas stiga från 2 procent i år till 3 procent nästa år.

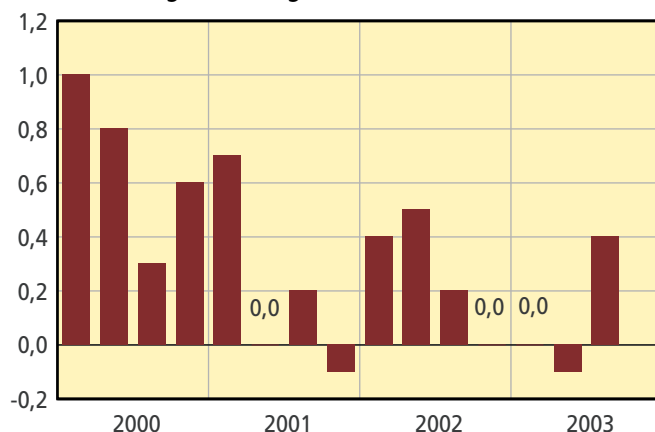
Sin vana trogen ligger USA först på den internationella konjunkturkurvan. Tätt positionen befästes ytterligare med att USA:s BNP steg med 2 procent tredje kvartalet säsongrensat jämfört med närmast föregående kvartal.

Tillväxten har nu också en bredare bas än tidigare. Ända sedan återhämtningen inleddes i slutet av 2001 är det hushållens konsumtionsutgifter som varit drivkraften i den amerikanska ekonomin. Under tredje kvartalet står visserligen fortfarande den privata konsumtionen för merparten av BNP-ökningen, men nu ger även nettoexporten och framför allt investeringarna stora bidrag till uppgången i ekonomin.

Att näringslivets investeringar är inne i en uppåtriktad trend från förra hösten kan ha bidragit till den senaste tidens återhämtning för industrin i USA. Efter en utdragen stagnation ökade industriproduktionen den senaste tremånadersperioden t.o.m. november med ca 6 procent, säsongrensat och i årstakt. I den uppåtgående ekonomin fortsätter ändå inflationen att utvecklas lugnt. Rensat för energivaror och livsmedel var inflationstakten i november låga 1,1 procent.

BNP 2000 t.o.m. tredje kvartalet 2003. Eurozonen

Förändring från föregående kvartal. Procent

Data t.o.m. tredje kvartalet 2003

Det nya inslaget i den internationella ekonomiska bilden är att ekonomierna nu växer även i Europa. Efter det att tillväxten stagnerade helt i EU sedan förra hösten ökade BNP tredje kvartalet i år med 0,4 procent för såväl EU som helhet som för euroområdet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det är nettoexporten och den offentliga konsumtionen som svarat för tillväxten medan den privata konsumtionen stagnerat och investeringarna fortsatt att falla.

Förbättringen i ekonomierna har ännu inte hunnit sprida sig till arbetsmarknaden. I USA var arbetslösheten i november 5,9 procent, vilket ändå är en liten förbättring från toppnivå i somras, men oförändrat sedan förra hösten. I Europa har arbetslösheten stabiliserats sedan i somras på 8 procent för EU och 8,8 procent för euroområdet.

Finansmarknaden

Fortsatt stark börs

Efter bottenkänningen i våras fortsatte aktiekurserna uppåt på flertalet viktiga börser under sommarmånaderna. I september inleddes en ny nedgångsperiod. Denna bröts åter och efter en ny uppgång har utvecklingen planat ut. Kurserna låg i mitten av december på nivåer som i vissa fall uppnåddes redan i oktober.

Kursutvecklingen på några aktiebörser

Index januari 1999=100. Slutet av respektive månad, utom Nasdaq där siffrorna avser månadsgenomsnitt

Stockholmsbörsen hade den 11 december stigit 27 procent sedan årsskiftet. New York-börsen hade, enligt Standard & Poor 500 stigit 22 procent, medan Londonbörsen stigit 10 procent enligt FTSE 100. Kraftigast uppåt är som tidigare Nasdaq Composite Index, som stigit 45 procent under året.

IT- och telekombranscherna, som steg mycket kraftigt på Stockholmsbörsen tidigare i år, drabbades av en rekyll nedåt under september men har sedan återhämtat sig. För telekomsektorn låg nivån den 11 december 75 procent högre än vid årets början och för IT-sektorn var uppgången 70 procent. Däremot har uppgången för läkemedelsbranschen varit betydligt blygsammare. Kurserna har där stigit omkring 20 procent. Det fortsatta kraftiga dollarfallet under hösten har också drabbat företag med stor fakturering i dollar.

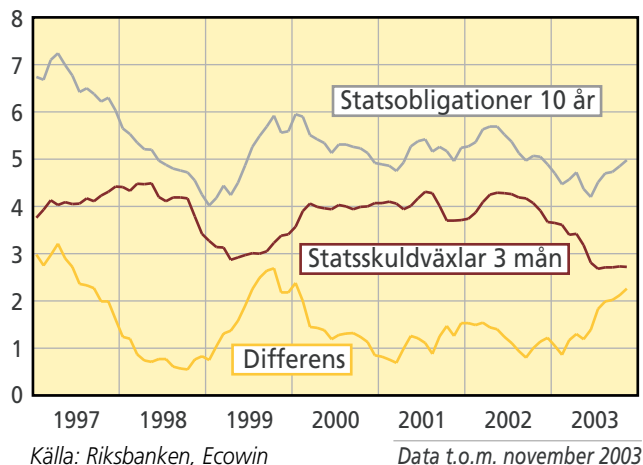
Stabil kortränta

Den amerikanska styrräntan har sedan i juni legat på 1 procent, medan Euroräntan legat konstant på 2 procent. Likaså har den svenska styrräntan varit oförändrad på 2,75 procent sedan den 9 juli. Den svenska korträntan har legat stabil efter det kraftiga fallet i våras. Den 11 december var den 2,72 procent. Trenden för den långa räntan i Sverige har varit stigande sedan i somras, men ökningstakten har efter hand avtagit. Den sjönk tillfälligt runt månadsskiftet september/oktober, men ökade återigen till, som högst 5,10 procent. Den 11 december låg den på 4,92 procent. Även i omvärlden har stegringen av den långa räntan saktat in efter de kraftiga uppgångarna under sommaren och början av hösten. Bakgrunden till detta kan vara att den förvän-

tade konjunkturuppgången åter framstår som mera osäker. Inflationen är dessutom fortsatt låg. I Sverige har den fallit under året och i november låg 12-månaderstakten för KPI på 1,4 procent och för den underliggande inflationen enligt UND1X på 1,9 procent.

Kort och lång ränta för Sverige

Procent. Månadsgenomsnitt

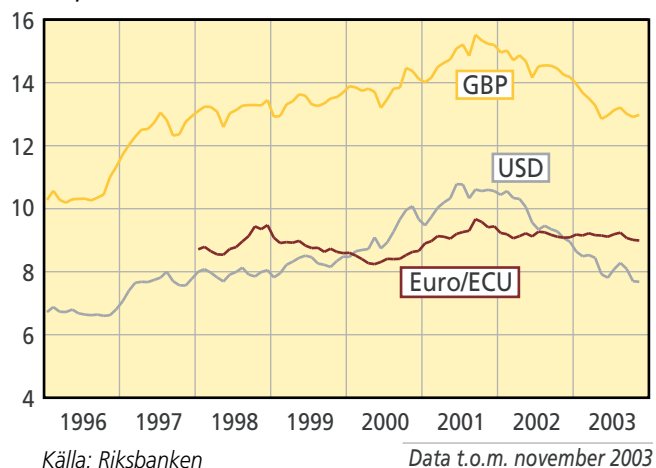
Skilnaden mellan den korta och den långa räntan har fortsatt att öka. Långräntan i USA nådde en topp i början av september, men har sedan åter backat och låg i mitten av december på omkring 4,25.

Fortsatt dollarfall

Efter fallet under första halvåret stärktes dollarn återigen under sommaren, till som mest 8,56 i slutet av augusti. Därefter har den med kortare avbrott fallit stadigt under hösten till omkring 7,30 kr, vilket är den lägsta kursen

Valutakurser

Månadsgenomsnitt. Kronkurs i förhållande till respektive valuta

gentemot kronan sedan början av 1997. Kronan har under andra halvåret också stärkts något gentemot euron, vilket i kombination med den allt svagare dollarn har medfört att kronkursen, mätt enligt TCW-index, den 10 december var den starkaste på mer än tre år. TCW-index låg då på 123,4 medan kursen mot euron då var 8,93.

Hushållens konsumtion

Kraftigt minskat sparande första halvåret men vändning upp tredje kvartalet

Efter revideringar i statistiken för första halvåret framträder en bild av sjunkande hushållsinkomster och försämrat sparande. Under första halvåret i år steg hushållens disponibla inkomster med endast 0,7 procent i löpande priser jämfört med motsvarande period 2002. Rensat för inflation minskade de disponibla inkomsterna med 1,5 procent vilket innebär att konsumtionsökningen finansierades med sparade medel. Den svaga inkomstutvecklingen får ses i ljuset av en försvagad arbetsmarknad, låga löneökningar i näringslivet och vissa höjningar av kommunalskatter. Enligt NR minskade sparandet med 16 miljarder under första halvåret, jämfört med motsvarande kvartal föregående år.

Minskningen i hushållssparandet bekräftas i finansräkenskaper. Hushållens finansiella sparande under första halvåret i år var således 17 miljarder lägre än motsvarande period förra året.

Ökad konsumtion och ökat sparande – hur går det ihop?

Den goda samstämmigheten mellan utvecklingen av inkomster, konsumtion och sparande bröts under tredje kvartalet i år. Hushållens konsumtionsutgifter var då 15 miljarder kronor högre jämfört med motsvarande kvartal 2002. Preliminära uppgifter från finansinspektionens/SCB:s sparbarometer samt finansräkenskaper visar samtidigt att hushållens finansiella sparande ökar med 7 miljarder tredje kvartalet. Detta implicerar antingen en kraftig inkomstökning hos hushållen under tredje kvartalet (jämfört med tredje 2002) eller att det är en bristande konsistens i beräkningarna och statistikunderlaget. National- och finansräkenskaper siffror över konsumtion och/eller sparande kan vara osäkra.

Även om det finns vissa undantag (t.ex. utvecklingen under första halvåret i år) så är samstämmigheten mellan national- och finansräkenskaper dålig, både vad gäller nivå och utveckling av hushållssparandet. Beräkningarna av hushållens sparande i national- respektive finansräkenskaper har varit ovanligt svåra att få ihop de senaste åren. För år 2002 var skillnaden i det finansiella sparandet 43 miljarder beräknat från den reala respektive från den finansiella sidan.

Ökad konsumtionsvolym tredje kvartalet

I fasta priser var ökningen av hushållens konsumtionsutgifter 2,4 procent tredje kvartalet, vilket är något högre än tidigare kvartal i år (1,8 respektive 1,5 %). Av de "tyngre posterna" ökade "detaljhandeln" med 3,9 procent (se tabellen nedan). Bilinköpen ökade med 7 procent. Den största procentuella ökningen noteras för IT-utrustning och persondatorer. Här var volymutvecklingen plus 47 procent under

tredje kvartalet 2003 jämfört med motsvarande kvartal året innan. Ökningen förklaras helt av prisfall. I löpande priser var försäljningen oförändrad, endast drygt 900 miljoner kronor.

Hushållens konsumtionsutveckling under kvartal 1–3 2003

Jämförelser med motsvarande kvartal föregående år

Hushållens konsumtion	Volymutveckling, %			Miljarder kr
	kv 1 2003	kv 2 2003	kv 3 2003	Löpande pris kv 3 2003
"Detaljhandel" ¹	2,7	3,4	3,9	96
Energi	5,9	3,5	-1,2	11
Transporter	3,9	2,6	3,6	39
Övrigt	-3,7	-2,2	-0,1	150
Summa	1,8	1,5	2,4	296

Konsumtionens faktiska bidrag till BNP – går ej att mäta

I Sverige bestäms BNP normalt från användningssidan, dvs. som summan av slutlig konsumtion, investeringar och nettoexport. Att beräkna BNP från användningssidan är emellertid en indirekt metod för att bestämma värdet av alla inom landet producerade varor och tjänster under en viss period (BNP). Det innebär att det inte är helt korrekt att påstå att konsumtionens bidrag till BNP tredje kvartalet i år var 1,3 procentenheter av den totala BNP-tillväxten på 2 procent. En betydande del av konsumtionen utgörs av importerade produkter. Dessa är producerade i utlandet och ska ju inte räknas in i svensk BNP. Helst skulle man vilja separera vad som är inhemskt producerat för varje varu- och tjänstegrupp, men det tillåter inte det statistiska underlaget. I stället sker korrigeringen totalt för både konsumtion och investeringar genom den s.k. nettoexporten (export minus import).

Det här innebär att konsumtionsposter med stort importinnehåll i realiteten ger ett lägre bidrag till svensk tillväxt än vad som primärt verkar vara fallet när man studerar tabellen nedan över olika varu-/tjänstegrupper bidrag till BNP-tillväxten. Särskilt tydligt blir detta när man studerar utvecklingen av konsumtionens "bidrag till BNP-tillväxten" mellan andra och tredje kvartalet i år. Av det ökade "bidraget" på 0,6 procentenheter (från 0,7 procentenheter andra kvartalet till 1,3 % tredje kvartalet) svarar en ökad konsumtion i utlandet för nästan halva ökningen. Denna del av konsumtionen ger inget bidrag till BNP-tillväxten eftersom dessa varor och tjänster produceras utomlands. I försörjningsbalansen syns detta i form av ökad tjänsteimport. Konsumtio-

¹ Begreppet "detaljhandel" är inte definierat i nationalräkenskaper. I tabellen ingår viktigare detaljhandelsvaror inkl. alkoholhaltiga drycker och tobak, däremot inte apoteksvaror.

nen i utlandet motsvaras alltså av import från utlandet och nettoeffekten på BNP blir noll. Det är alltså i realiteten en ganska liten skillnad mellan andra och tredje kvartalet när det gäller hushållens konsumtionsutgifters bidrag till BNP-tillväxten.

Dock finns analytiska skäl av annat slag för att redovisa "bidragen" enligt nuvarande, gängse modell, t.ex. för att visa den totala efterfrågetillväxten i ekonomin. Problemet är därför inte bara hur man ska tolka begreppet utan även en fråga om terminologi. Försättningsvis används trots allt begreppet "bidrag till BNP-tillväxten" men då i betydelsen beräknings- eller efterfrågekomponenternas bidrag till BNP-tillväxten (se sammanfattningen sidan 3)

Ökat bidrag till den totala BNP-tillväxten – hälften kommer från detaljhandeln

Hushållens konsumtionsutgifter ökade alltså sitt bidrag till den totala BNP-tillväxten från 0,7 procent andra kvartalet, till 1,3 procent tredje kvartalet i år. Bidraget var ungefär lika stort som under tredje kvartalet 2002. Ett allmänt intryck, baserat på bl.a. detaljhandelsindex, är att detaljhandeln varit särskilt stark i år och varit den drivande faktorn för BNP-tillväxten. Detaljhandelns bidrag till den totala efterfrågetillväxten har dock inte ökat nämnvärt. Bidraget steg med 0,1 procentenhet mellan andra och tredje kvartalet (från 0,5 % till 0,6%) medan konsumtionens totala bidrag steg med 0,6 procentenheter (från 0,7 % till 1,3 %). Bidragen ligger i båda fallen på genomsnittet för den senaste femårsperioden (se föregående kvartalsrapport).

En förklaring till de något motstridiga bilderna av detaljhandeln kan vara att de kraftiga volymökningarna i sällanköps-handeln ligger i varugrupper med kraftiga prisfall. Om vi tar exemplet ovan med en av varugrupperna i detaljhandeln, IT-utrustning m.m., så ger den 47-procentiga volymökningen ett bidrag till BNP på endast 0,8 promilleenheter. Detta är en följd av att konsumtionen i löpande priser blir allt lägre och att varans vikt följaktligen minskar som andel av BNP.

Utöver detaljhandeln, som ändå var störst med sina 0,6 procentenheter i BNP-bidrag, så gav "transporter, fordon" och "rekreation, kultur" bidrag med vardera 0,2 procentenheter. Livsmedel och drycker ökade svagt medan alkohol och tobak gav negativa bidrag till tillväxten tredje kvartalet.

Olika konsumtionsposters bidrag till BNP-tillväxten Förändring i procent jämfört med året innan

Poster som ger största bidragen till BNP-tillväxten...

	År 2002			År 2003		
	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 1	Kv 2	Kv 3
Hushållens konsumtion totalt	0,1	0,4	1,1	0,9	0,7	1,3
" Detaljhandel"	0,5	0,6	0,8	0,4	0,5	0,6
Transporter, fordon	0,0	-0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Rekreation o kultur	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
IT-utrustning m.m.	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Finansiella tjänster	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1

... och poster som ger negativa bidrag till BNP-tillväxten

	År 2002			År 2003		
	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 1	Kv 2	Kv 3
Tobak	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1
Paketresor	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Besökarens konsumtion i Sverige	0,2	0,1	-0,1	-0,2	0,0	-0,1

Fortsatt stark detaljhandel i oktober

Preliminära siffror över detaljhandelsförsäljningen i oktober visar på en fortsatt hög konsumtionsnivå. Enligt detaljhandelsindex var ökningen 5 procent i oktober mätt i fasta priser och kalenderkorrigerat (4,5 % ackumulerat under året). Störst är ökningen inom elektronikhandel med ökning på 25 respektive 21 procent (ackumulerat). Även sport och fritidshandel ökar kraftigt. Dagligvaruhandeln ökade med 2,1 procent i oktober. Sämst går det för bokhandeln som minskade med 6 procent. Personbilsförsäljningen fortsatte att öka i oktober (+7 %).

Högre hushållssparande tredje kvartalet

Under tredje kvartalet 2003 uppgick hushållens finansiella sparande enligt Finansinspektionens/SCB:s Sparbarometer till 22 miljarder kronor vilket är 7 miljarder högre än för motsvarande kvartal 2002. Till viss del kan denna sparandökning förklaras av högre skatteåterbäring. Totalt fick hushållen tillbaka netto drygt 19 miljarder kronor under 2003 jämfört med nästan 14 miljarder 2002. En stor del av denna utbetalning tycks hamna på bankkonto då banksparat ofta är högt under tredje kvartalet. Under tredje kvartalet 2003 sparades knappt 19 miljarder på bank, vilket är 4 miljarder mer än vad som sparades motsvarande period 2002. Hushållens fondsparande har svängt kraftigt under de senaste 12 månaderna. Särskilt sparandet i aktiefonder har förändrats. Under det tredje kvartalet 2002 nettosålde hushållen aktiefonder för närmare 2,3 miljarder kronor medan de under motsvarande kvartal i år nettosparat drygt 2,4 miljarder. Det totala fondsparandet i såväl svenska som utländska fonder uppgick till 7,2 miljarder kronor under tredje kvartalet 2003. Det höga fondsparandet kan vara ett tecken på att hushållen återfått tilltron till aktiemarknaden efter de stora börsfallen 2002.

Det kan även noteras att hushållens skuldkökning är fortsatt hög. Den största upplåningen sker i bostadsinstitut där hushållen lånade närmare 22 miljarder tredje kvartalet

2003, vilket är ca fem miljarder mer än upplåningen under samma period 2002. Totalt uppgår nu lånen i bostadsinstitut till 809 miljarder vilket är en ökning med 88 miljarder på ett år. Skuldkvoten, dvs skulderna i förhållande till disponibel inkomst, uppgick vid årsskiftet 2002 till 112 procent. Sedan dess har skulderna alltså ökat. Skuldkvoten uppgick preliminärt till 119 procent i slutet av september.

Stark balansräkning

Den ökande upplåningen till trots så är hushållens balansräkning starkare än på länge. Det beror till stor del på den starka utvecklingen på världens börser under året (se sidan 5). Detta avspeglar sig i innehaven av aktier och fonder hos hushållen. Totalt ökade värdet på aktierna från 284 till 376 miljarder och fonderna från 312 till 374 miljarder under denna tolv månadersperiod. Totalt har hushållens nettoförmögenhet ökat med drygt 200 miljarder under ett år fram till och med den sista september i år.

Hushållens sparande och förmögenhet Miljarder kronor

	Transaktioner ¹		Ställning ²	
	Kv 3 2002	Kv 3 2003	sep -02	sep -03
Bankinlåning	13,8	17,3	539,3	584,5
Obligationer	-0,8	2,3	96,2	91,2
Aktier och fonder	3,7	10,6	595,2	749,5
Försäkringssparande				
- individuellt	8,0	3,7	919,7	941,5
- kollektivt	14,4	15,9	489,5	560,6
Övrigt	-6,8	3,9	584,3	620,8
S:a finansiella tillggr.	32,3	53,8	3 224,3	3 548,1
Skulder	17,2	31,6	1 320,0	1 443,1
därav bostadsinstitut	16,8	21,9	721,0	809,3
Finansiellt sparande	15,0	22,1	1 904,3	2 105,0

Källa: Finansinspektionen och SCB.

Värdena för tredje kvartalet 2003 är preliminära.

¹ Med transaktioner avses nettoköp/nettoförvärv av finansiella tillgångar och skulder. Kapitalvinster och andra värdeförändringar ingår ej.

² Marknadsvärde eller motsvarande i slutet av september respektive år.

Offentlig konsumtion

Stark konsumtionsökning tredje kvartalet

De offentliga konsumtionsutgifterna steg med 2,1 procent tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Det innebär en återhämtning från föregående kvartal då den offentliga konsumtionen minskade med 0,3 procent. Denna får ses mot bakgrund av strejken inom kommunal sektor, vilken drog ned BNP-tillväxten under andra kvartalet (0,2 procentenheter). Utvecklingen under året har varit ojämn. Ännu märks ingen påtaglig effekt av det alltmer ansträngda finansiella läget hos stat och kommun med lägre skatteintäkter och högre kostnader för sjukfrånvaro. ESV:s senaste budgetprognos ger en dyster bild av statsfinanserna de närmaste åren. Inkomster har överskattats och utgifter underskattats i tidigare prognoser. För innevarande år beräknas statens budgetunderskott uppgå till 49 miljarder kronor och för nästa år till 72 miljarder kronor.

Budgetsaldot kan inte direkt översättas till begreppet "statens finansiella sparande". Budgetsaldot visar ungefär det statliga lånebehovet, oavsett om det hänför sig till löpande inkomster – utgifter, köp – försäljning av tillgångar, eller till reavinster, netto, eller ökad utlåning. Skillnaderna mellan budgetsaldo och finansiellt sparande kan alltså slå åt båda hållen. En beloppsmässigt stor skillnad är att i budgetsaldot

räknas försäljningar av tillgångar som inkomster. Detta kan innebära att det finansiella sparandet kan visa ytterligare sämre utfall¹.

För att med någorlunda god marginal klara konvergenskraven för EMU, som omfattar hela den offentliga sektorns finansiella sparande, krävs ett överskott i pensionssystemet. För närvarande uppgår detta till ca två procent av BNP med en procent vardera i inkomstpensionssystemet och premiepensionsdelen, PPM. Frågan om den statistiska behandlingen av premiebaserade fonderade pensionssystem av PPM-typ diskuteras emellertid för närvarande inom EU och ett beslut om klassificering kommer att fattas inom kort. Den centrala frågan är om de överskott som uppkommer i PPM-systemet ska registreras som en del av den offentliga sektorns finansiella sparande eller ej. Om den nuvarande behandlingen av PPM ändras så att de årliga överskotten på

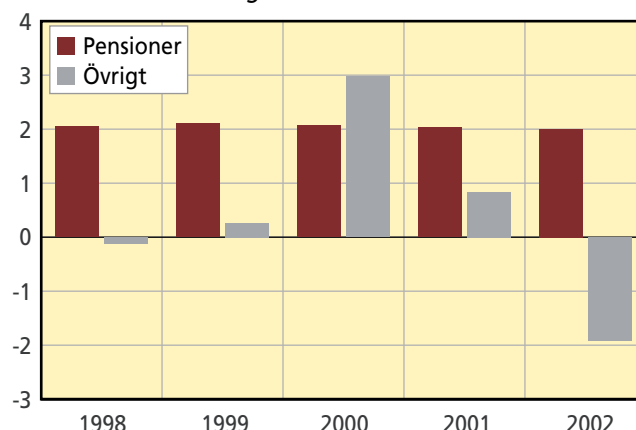
¹ Vid beräkning av finansiellt sparande räknas försäljning av aktier som en finansiell transaktion, dvs. det blir ingen positiv effekt på sparandet vid utförsäljning av statlig egendom. Det är också tveksamt om den modell för omstrukturering av statliga bolag där kapitaltillskotten till t.ex. SJ för att täcka förluster genom extrautdelningar från statliga bolag kommer att räknas som utdelning i nationalräkenskaperna. Detta kan innebära en ytterligare försämring av det finansiella sparandet på drygt en miljard kronor innevarande år.

cirka en procent av BNP inte längre får tillföras den offentliga sektorn, skulle det innebära en motsvarande neddragning av den offentliga sektorns finansiella sparande.

I diagrammet nedan framgår tydligt försämringen av det finansiella sparandet t.o.m. år 2002. Här har korrigerats för de omfattande kapitalöverföringar (100-tals miljarder) som ägt rum mellan socialförsäkringssektorn och staten de senaste åren. Det ska också nämnas att den kommunala sektorn (inklusive landstingen) står för en betydande del av försämringen av sparandet. Mellan 2000 och 2002 minskade det finansiella sparandet i kommunerna från plus 5 till minus 12 miljarder kronor.

Finansiellt sparande offentlig sektor

Pensioner och övrigt. Procent av BNP

Fasta bruttoinvesteringar

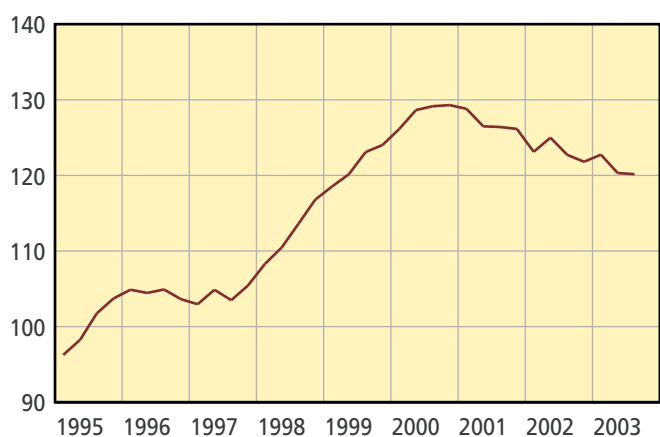
Investeringarna fortsatte att minska

Investeringarna i Sverige visar ännu inga tecken på att vända uppåt. Den nedåtgående trenden för de fasta bruttoinvesteringarna som inleddes under första kvartalet 2001 fortsatte under tredje kvartalet i år, även om nedgången var svag. Efter den kraftiga minskningen under andra kvartalet i år, med 2 procent, fortsatte de fasta bruttoinvesteringarna att minska under tredje kvartalet, med 0,1 procent säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal. Det innebär att investeringarna minskat under nio av de senaste elva kvartalen och med sammanlagt 7,1 procent, säsongrensat.

Under tredje kvartalet i år var de fasta bruttoinvesteringarna 2,1 procent lägre än under motsvarande kvartal 2002 och verkade därmed neddragande med 0,4 procentenheter på BNP-tillväxten detta kvartal.

Bruttoinvesteringar

Volymindex 1995=100, säsongrensade kvartalsvärden

Data t.o.m. tredje kvartalet 2003

Nedgång på bred front

Under den period investeringarna fallit har bilden länge varit tudelad. Nedgången har till största delen kunnat förklaras av en ihållande minskning av näringslivets investeringar medan de offentliga myndigheternas investeringar stigit under perioden. Detta mönster tycks nu, åtminstone tillfälligt, ha brutits. Under de två senaste kvartalen har investeringarna minskat inom både näringslivet och myndigheterna.

Under tredje kvartalet minskade investeringarna med 1 procent inom näringslivet och med 7,1 procent inom offentliga myndigheter, jämfört med motsvarande kvartal 2002. Nedgången inom den offentliga sektorn berodde främst på fortsatt kraftiga neddragningar av de kommunala investeringarna, med 13,1 procent. Det nya inslaget i investeringsbilden är annars att även de statliga investeringarna nu minskar – för första gången sedan början på 2001 – med 1,2 procent.

Industrins investeringsplaner nedreviderade

Den sedan länge svaga investeringskonjunkturen inom industrin har varit en viktig förklaring till trenden för näringslivets investeringar. De signaler som kom i somras, enligt företagens planer i investeringsenkäten från maj-juni, om att industriinvesteringarna skulle kunna vända uppåt på nytt under andra halvåret har inte bekräftats. Tvärtom fortsatte industrins investeringar att minska tredje kvartalet, med 4,4 procent enligt nationalräkenskaperna. Dessutom var industriföretagen åter mer pessimistiska i den senaste investeringsenkäten från oktober-november där planerna pekar på en nedgång i investeringsvolymen med ca 4 procent i år. Det innebär en rejäl nedrevidering av investeringsplanerna från maj-juni som visade på en ökning med ca 2 procent i volym.

Nedgången i industriinvesteringarna har – sedan våren 2001 – följts av en stadig om än måttlig uppgång i industriproduktionen. Från andra kvartalet 2001 till tredje kvartalet i år har industriproduktionen, enligt nationalräkenskaperna ökat med knappt 7 procent. Detta återspeglas i sin tur – tillsammans med att taket för produktionskapaciteten sänkts – i ett successivt ökat kapacitetsutnyttjande i företagen. Industrins kapacitetsutnyttjande har nu stigit sex kvartal i följd, från 86,8 procent första kvartalet i fjol till 89,2 procent tredje kvartalet i år, vilket är det högsta sedan konjunkturedgången inleddes i början på år 2001. Detta innebär samtidigt att industrins kapacitetsutnyttjande nu närmar sig de högsta nivåerna på 1990-talet – från toppåren 1995, 1998 och 2000 – på ca 90 procent.

Utvecklingen närmar sig nu av allt att döma den tidpunkt då investeringarna kan stå inför en vändning uppåt eftersom industrin nu närmar sig kapacitetstaket. Det behövs bara att industriproduktionen tar lite bättre fart för att kapacitetsbristen bli mer akut för företagen.

Nedgången i år i näringslivets investeringar har haft en bred bas och berört många branscher. Den bransch där utvecklingen kanske avvikit mest är el-, gas-, värme- och vattenförsörjning, som nu redovisat ökade investeringar i snart två års tid. Under tredje kvartalet steg investeringarna inom branschen i en accelererande takt, med 8,8 procent.

Bostadsinvesteringarna fortsatte att öka

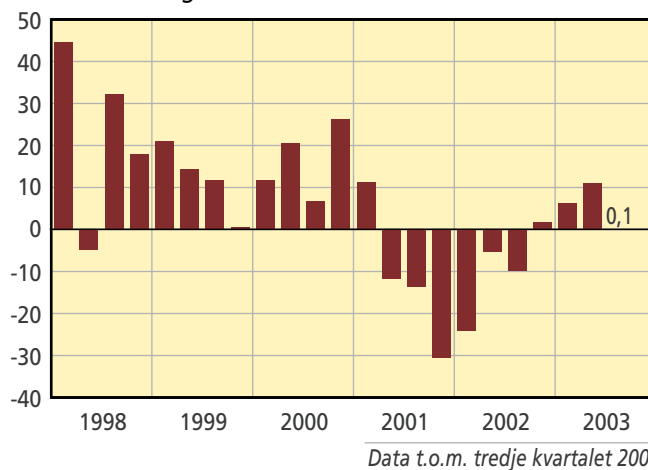
Nedgången i investeringarna under tredje kvartalet hade en bred bas även sett till typen av investeringar¹. Investeringarna i maskiner och inventarier minskade med 1,4 procent, i transportmedel med 6,1 procent och i byggnader, inklusive bostäder, med 4,3 procent. De var endast för posten övriga investeringar, vilken främst omfattar investeringar i programvaror, som hade en avvikande utveckling. Här skedde nu en återhämtning med en ökning på 4,2 procent, efter en tidigare långvarig och kraftig nedgång.

Inom byggsektorn var bilden tudelad även detta kvartal med fortsatt stigande bostadsinvesteringar, 4,2 procent, medan

investeringarna i övriga byggnader och anläggningar minskade kraftigt med 8,4 procent. Även bilden av bostadsbyggandet är fortsatt splittrad. Det är byggnationen av småhus som stått för uppgången under hela året samtidigt som flerbostadsbyggandet minskat. Under tredje kvartalet ökade småhusbyggandet i fortsatt stegrad takt, med 18,9 procent, medan flerbostadsbyggandet minskade med 7,1 procent.

Beviljade bygglov, bruttoarea

Totalt alla byggnader. Förändring från motsvarande kvartal föregående år. Procent

Indikatoren på det framtida bostadsbyggandet, värdet på beviljade bygglov, har visat en kraftig uppgång tidigare i år. Efter den kraftiga ökningen under första halvåret dämpades uppgången tredje kvartalet då värdet på beviljade bygglov – mätt efter bruttoarea – ökade med ca 4,5 procent.

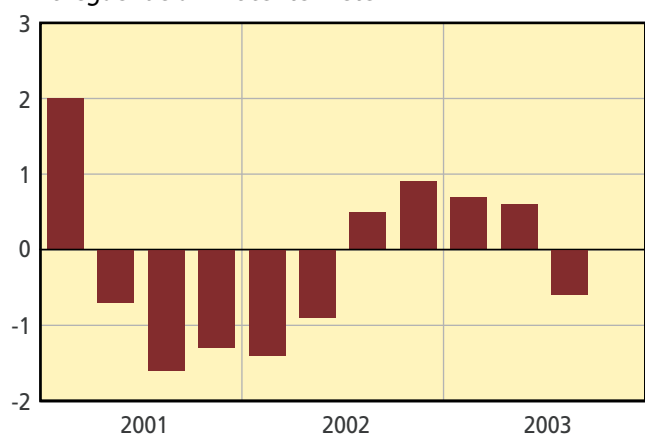
Av Konjunkturbarometern för tredje kvartalet i år, publicerad i slutet av oktober, framgår att byggkonjunkturen, totalt sett, försvagats ytterligare. Förväntningarna pekar heller inte på någon snar återhämtning. Även på ett års sikt räknar företagen med en minskad byggaktivitet. Företag som till största delen bygger bostäder räknar inte med något ökat byggande, som utvecklingen av byggloven antyder, utan har förväntningar om en i stort sett oförändrad verksamhet under det närmaste året.

¹) Nationalräkenskaperna delar även in investeringar efter typ av investering, dvs. investeringar i jord- och skogsbruk och fiskeprodukter, i transportmedel, i bostäder, i övriga byggnader och anläggningar samt i övriga investeringar.

Lagerinvesteringar

Under de senaste åren har företagens lager haft en påtagligt cyklisk utveckling samtidigt som dess inverkan på tillväxten i den svenska ekonomin varit betydande. Under denna treårsperiod har också snabba och kraftiga omslag i lagercykeln ägt rum, vilket framgår av diagrammet här intill. Från det att lagren i anslutning till den senaste konjunktur-nedgången verkat neddragande på den ekonomiska aktiviteten skedde ett omslag förra hösten. Under perioden tredje kvartalet 2002 fram t.o.m. andra kvartalet i år gav lagren ett betydande positivt bidrag till BNP-tillväxten.

Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten
Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. tredje kvartalet 2003

De totala lagren minskade

Under tredje kvartalet i år bröts emellertid mönstret. Efter det att lagrens positiva bidrag till tillväxten varit successivt avtagande under första och andra kvartalet i år blev bidraget negativt under tredje kvartalet.

Omsvängningen förklaras av en neddragning inom industrin, medan lagren ökade inom handeln. Lagerminskningen för tredje kvartalet i år blev större än för motsvarande kvartal 2002, vilket gav ett negativt bidrag med 0,6 procentenheter till BNP-ökningen på 2 procent. Det innebär en snabb omsvängning från andra kvartalet i år då lagrens positiva bidrag på 0,6 procentenheter till tillväxten var större än hela den faktiska BNP-ökningen på 0,5 procent detta kvartal.

Att lageruppbyggnaden inom näringslivet tidigare i år till stora delar varit ofrivillig har framgått av Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer. För tredje kvartalet visar Konjunkturbarometern att industriföretagens lager av såväl färdigvaror som råvaror minskat. Enligt Konjunkturbarometern synes näringslivets totala lager i nuläget fortfarande vara något för stora. Under tredje kvartalet fortsatte sålunda företagens lageromdömen¹ att förskjutas – om än svagt – i negativ riktning inom såväl industrin som handeln. Det betyder att andelen företag med för stora lager, i förhållande till de med för små lager, ökade detta kvartal.

¹ I konjunkturbarometern får företagen besvara frågan om deras färdigvarulager i nuläget är för stora, lagom eller för små. Nettoandelen företag av de som anger för stora respektive för små färdigvarulager bildar sedan variabeln "färdigvarulager – nulägesomdöme".

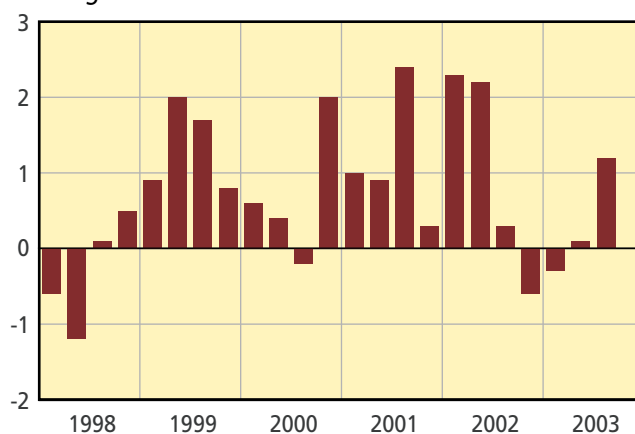
Export och import

Exportnettot bidrog kraftigt till BNP-ökningen

Under tredje kvartalet gav nettoexporten åter ett positivt bidrag och dessutom kraftigt, till BNP-förändringen. Bidraget blev 1,2 procentenheter, nästan lika mycket som bidraget från hushållens konsumtionsökning. Det är det största bidraget från nettoexporten sedan andra kvartalet i fjol. Orsaken är en kraftig ökning av exporten av varor och tjänster med 8,1 procent jämfört med motsvarande kvartal föregående år, medan importen ökade med 6,2 procent. Exporten av varor ökade med 8,9 och exporten av tjänster med 5,5 procent. Motsvarande ökningstal för importen var 5,4 respektive 8,4 procent.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. tredje kvartalet 2003

Fortfarande osäker statistik över tjänstehandeln

Vid tolkningen av förändringstalen för export och import bör man ha i åtanke att siffrorna för tjänstehandeln nu är behäftade med särskilt stor osäkerhet. Osäkerheten kan ses som en följd av den metodförändring som skett i insamlingen av uppgifterna över utrikeshandeln med tjänster. Det har med andra ord blivit svårare att jämföra årets siffror, som bygger på den nya insamlingsmetoden, med förra årets, som bygger på den äldre metoden. Huruvida nivåerna enligt den nya metoden håller högre kvalitet än enligt den gamla kan heller inte säkert avgöras. Hur tidsseriebrottet mellan 2002 och 2003 egentligen ser ut har ännu inte kunnat utredas.

Tidigare byggde statistiken över tjänstehandeln på en kombination av direktrapportering från stora företag och på betalningsanmälningar som samlades in av Riksbanken (det s.k. BOK-systemet). En mindre del av tjänstehandelsstatistiken producerades av SCB, bl.a. uppgifter rörande svenska rederier. Vissa KN-nummer i utrikeshandelsstatistiken för varor har även av NR omklassificerats till tjänster.

Olika omständigheter, bl.a. följer av avregleringen av finansmarknaden, bidrog till en urholkning av statistikens kvalitet. Fr.o.m. årsskiftet produceras i stället statistiken av SCB, som genomför en enkätbaserad urvalsundersökning till företag, stat, kommuner och hushållens icke-vinstdrivande organisationer – totalt omkring 6 000 uppgiftslämnare.

Osäkerheten i den nya statistiken har medfört att korrigeringarna har gjorts i nationalräkenskaperna beträffande tjänstehandeln för både första, andra och tredje kvartalet i år. Detta är också en följd av att NR, som nämnts i sammanfattningen, vid beräkningen av tredje kvartalet i första hand utgått från produktionssidan vid avstämningsarbetet. Korrigeringarna framgår nedan (mkr i löpande priser). Vad som skall hänföras till tjänsteexporten respektive -importen är dock osäkert.

NR-korrigeringar Miljoner kronor

	Kvartal 1	Kvartal 2	Kvartal 3
Tjänsteexport	-2 000	-2 500	-4 500
Tjänsteimport	2 000	500	500

Även en del övriga revideringar avseende exporten och importen har genomförts för kvartalen 1–3 under 2003. Det gäller bl.a. reviderade siffror för fartyg och flygplan. Effekten på exportnettot är dock begränsad. Den innebär som mest en minskning av exportnettot med omkring 250 mkr.

Fordon och läkemedel drar upp exporten

Liksom tidigare är det främst exporten av läkemedel och motorfordon, i synnerhet då personbilar, som är draglok för den svenska exporten. Läkemedelsexporten var under tredje kvartalet 33 procent högre än motsvarande kvartal i fjol och personbilarna ökade under de tre första kvartalen med 33 procent. Samtidigt kan noteras att exporten av telekomvaror kan ha börjat återhämta sig. Där var ökningen omkring 14

procent, vilket är betydligt bättre än föregående kvartal då exporten minskade, sett över fyra kvartal. Även för

Export- och importvolymens utveckling för vissa varuområden under kvartal 2 och 3 år 2003

Förändring från motsvarande kvartal föregående år, procent (enligt utrikeshandelsstatistikens export- och importvolymindex)

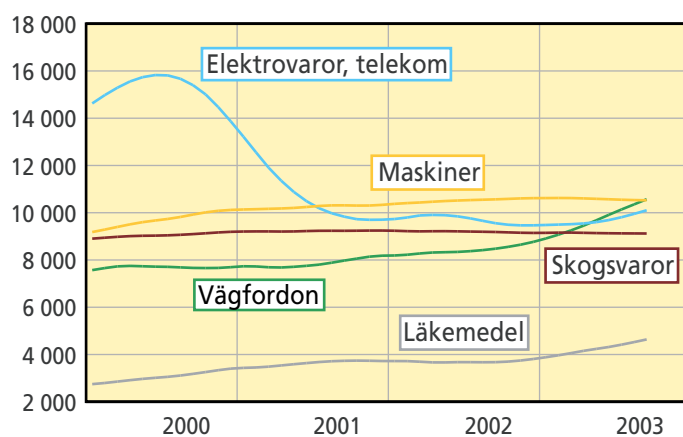
	Export			Import		
	Kv 3	Kv 2	Kv 1–3	Kv 3	Kv 2	Kv 1–3
Totalt	9,6	2,7	5,2	6,1	3,9	5,4
Skogsvaror	4,2	2,2	3,9	2,1	7,6	6,0
Mineralvaror	1,8	0,2	2,0	-1,9	5,1	2,7
– järn o stål	1,1	1,1	3,5	-1,1	10,6	6,2
Kemivaror m.m.	17,5	12,1	13,1	7,0	0,9	3,6
– läkemedel	33,3	26,0	24,3	-3,9	-3,6	0,5
Energivaror	..	..	..	16,0	7,3	15,7
Verkstadsvaror	11,9	2,0	4,7	6,7	3,8	5,4
– elektrovaror	..	..	..	..	..	..
inkl. IT, telekom	14,2	-7,3	2,6	13,0	4,2	6,2
Vägfordon	34,3	19,4	17,9	13,3	23,1	17,7
– personbilar	..	..	33,3	11,1	33,8	22,0
– lastbilar o.dyl.	12,6	3,2	22,1	..	..	..
Övriga varor	2,4	1,7	4,0	3,9	3,7	3,3
– livsmedel o.dyl.	15,4	6,8	12,1	10,6	8,5	7,5

verkstadsvaror totalt blev tredje kvartalet bra – ökningen var ca 12 procent. För övriga varuområden var exportökningarna mer måttliga.

Stor importökning kan redovisas främst för energivaror, där ökningen var 16 procent under tredje kvartalet. Även elektrovaror och telekomvaror samt vägfordon uppvisar relativt höga ökningstal under tredje kvartalet, omkring 13 procent.

Export av vissa varugrupper

Löpande priser. Säsongsrensade och utjämnade värden, mkr

Data t.o.m. september 2003

Exporten från telekomsektorn har fallit dramatiskt sedan mitten av 2000. Den har nu slutat att falla, och tecken på en viss återhämtning kan ses. För både vägfordon och läkemedel syns en stadig tillväxt under hela perioden och kurvorna pekar brantare uppåt i slutet av perioden. Indikationer finns emellertid på att ökningstakten för exporten under fjärde kvartalet kommer att bli måttlig för bl.a. motorfordonsindustrin, vilket Teknikföretagens konjunkturbarometer visar.

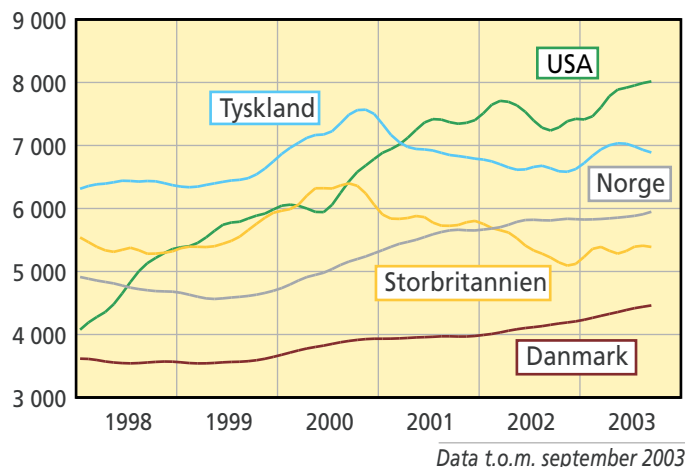
Kina ökar i betydelse

Den landfördelade utrikeshandeln redovisas endast i löpande priser och påverkas därför av prisförändringar och valutakursrörelser. USA behåller platsen som Sveriges största exportmarknad, och exportvärdet ökar återigen efter att ha varit fallande under en del av förra året – detta trots den fallande dollarkursen. Tysklandsexporten visar tendens att återigen tappa farten. Exporten till Norge och Danmark visar en mycket stabil utveckling, medan exporten till Storbritannien är mer instabil.

Förändringen under de första tre kvartalen jämfört med motsvarande period föregående år är för USA en ökning på 2 procent och för Tyskland en ökning på 4 procent (men då är utvecklingen under det senaste kvartalet mer ogynnsam för Tyskland). Fortfarande kan också noteras stora ökningstal för Kina och Spanien, +25 respektive +29 procent hittills i år, medan det samtidigt kan noteras att exporten till Japan minskat med hela 22 procent.

Export till viktiga exportmarknader

Löpande priser. Säsongsrensade och utjämnade värden, mkr

SCB:s ledande indikatorer

Inget drag i industriproduktionen

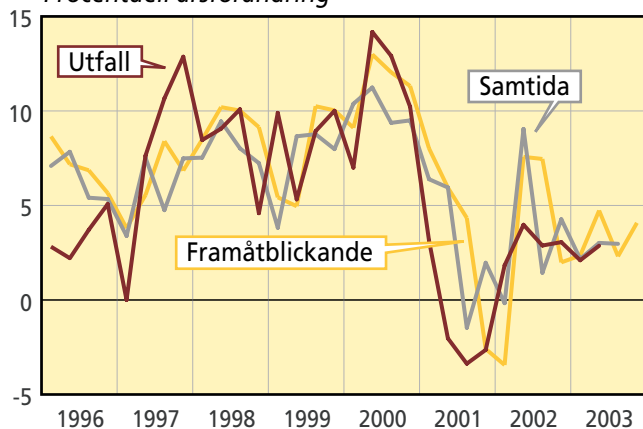
Produktionsvolymen för tillverkningsindustrin steg enligt den preliminära siffran med 2,3 procent under tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal 2002 (kalenderkorrigerat). SCB:s ledande indikator för industriproduktionen har pekat på att takten skulle ligga omkring 2–3 procent tredje kvartalet. Skattningen baserades på data om tillverkningsindustrin redan från andra kvartalet och på Konjunkturinstitutets barometer för tredje kvartalet som publicerades i slutet av oktober. (SCB:s ledande indikatorer publiceras även i månadsrapporten "SCB-indikatorer".)

Produktionsökningen andra kvartalet har reviderats ned i NR, från 2,9 procent till endast 0,8 procent. Det innebär att produktionstillväxten knappt nådde upp till 2 procent under första halvåret.

Den bild indikatorerna under hela året angett är en fortsatt jämn, men långsam tillväxt och detta bekräftas alltså nu av den senaste siffran. Den framåtblickande indikatorn för fjärde kvartalet pekar på en ökning omkring 4 procent, men den har hittills i år legat något för högt jämfört med NR:s utfall, och kan alltså även denna gång visa en viss överskattning av tillväxttakten.

Ledande indikatorer för tillverkningsindustrin

Procentuell årsförändring

Så här görs diagrammet

De ledande indikatorerna, beräknas dels utifrån företagens utfall för det aktuella kvartalet och dels utifrån deras förväntningar om det kommande kvartalet, enligt Konjunkturinstitutets industribarometer. Utgångspunkten är alltså kvalitativa uppgifter från företagen om de anser att produktionen ökar, är oförändrad eller minskar. Utifrån de kvalitativa uppgifterna skattas alltså de kvantitativa enligt nationalräkenskapernas volymutveckling för tillverkningsindustrins förädlingsvärde kalenderkorrigerat. Detta görs med hjälp av ett s.k. Kalmanfilter.¹

¹ För mer information om metoden för den ledande indikatorn, se SCB:s webbplats www.scb.se/Grupp/ekonomi/_Dokument/OllerLI.pdf.

Branschutveckling

Högre tempo i näringslivet

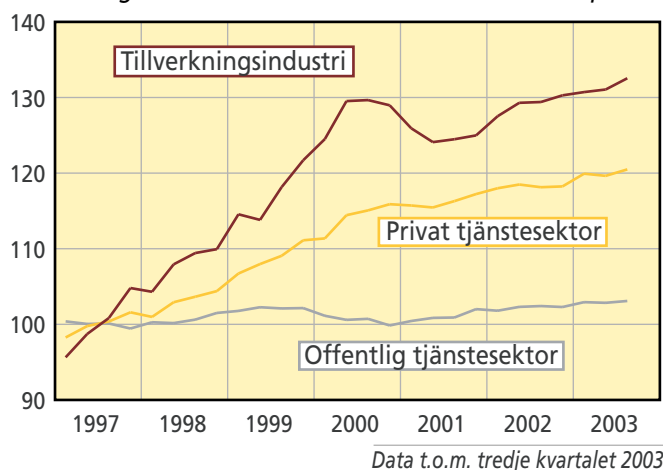
Under tredje kvartalet i år ökade produktionen inom näringslivet i en snabbare takt än tidigare, med 0,8 procent säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal enligt NR. Det motsvarar en årlig ökningstakt på 3,2 procent. Dessförinnan under en period av fyra kvartal – tredje kvartalet 2002 t.o.m. andra kvartalet i år – ökade produktionen inom näringslivet med sammanlagt endast 1 procent.

Under tredje kvartalet var produktionsnivån inom näringslivet 1,9 procent högre än motsvarande kvartal 2002. Under årets tre första kvartal har produktionen inom näringslivet ökat med 1,5 procent jämfört med motsvarande period 2002. Det innebär ändå en dämpning från i fjol då ökningstakten för motsvarande period var 2,2 procent. Produktionen ökade tredje kvartalet nästan lika snabbt inom tjänstesektorn som i den varuproducerande sektorn, med 0,7 respektive 0,8 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan.

Det är näringslivet som varit drivkraften i ekonomin det senaste kvartalet. De offentliga myndigheternas produktion fortsatte att öka bara svagt från andra till tredje kvartalet, med 0,2 procent säsongrensat. Uppgången under detta kvartal var – liksom under de närmast föregående kvartalen – relativt jämnt fördelad mellan statliga och kommunala myndigheter, med produktionsökningar på 0,1 respektive 0,3 procent. För de offentliga myndigheterna var höjningen av produktionsnivån under tredje kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal i fjol bara ungefär hälften så stor som för näringslivet, dvs. 1 procent.

Förädlingsvärde

Säsongrensade kvartalsvärden. 1997=100. Fasta priser

Smal bas för uppgången i industrin

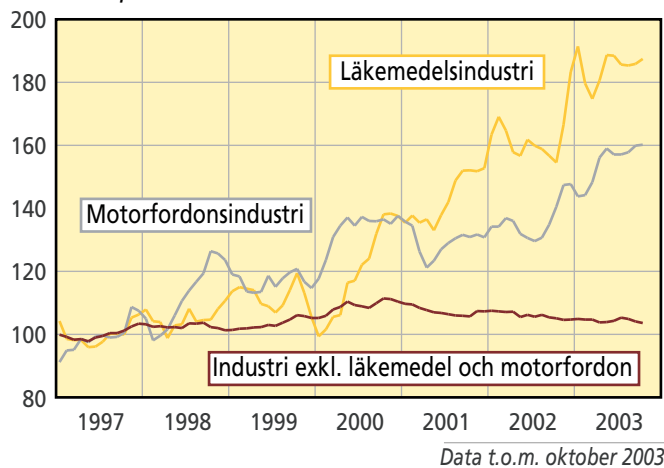
Till uppgången inom näringslivet det senaste kvartalet bidrog tillverkningsindustrin i större utsträckning än tidigare, men nu liksom tidigare under året hade uppgången en smal bas. Från andra till tredje kvartalet ökade industriproduktionen med 1,1 procent, säsongrensat, vilket motsvarar 4,5

procent i årstakt. Det är den snabbaste ökningstakten sedan andra kvartalet 2002 då ökningen var 5,5 procent i årstakt. Under perioden däremellan har den årliga ökningstakten legat på i genomsnitt ca 1,5 procent.

Industriproduktion

Säsongrensade månadsvärden. Index 1997=100.

Fasta priser

I likhet med tidigare under året är det några få branscher som svarar för större delen av ökningen i industriproduktionen under tredje kvartalet. Kemiindustrin, där den expansiva läkemedelsindustrin ingår och väger tungt, ökade med drygt 10 procent i årstakt medan uppgången för motorfordonsindustrin var hela 21 procent. För båda dessa branscher stegrades ökningstakten påtagligt, och för andra kvartalet i följd.

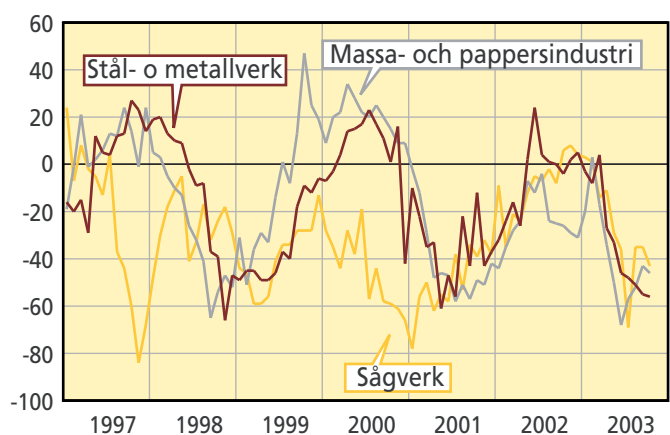
Utvecklingen av industriproduktionen blir en annan om man räknar bort de snabbväxande branscherna läkemedels- och motorfordonsindustri. Industriproduktionsindex rensat för dessa två branscher visar en nedgång med 0,4 procent under den senaste tremånadersperioden t.o.m. oktober, säsongrensat och jämfört med fjärde kvartalet i fjol. Motsvarande förändring för industriproduktionsindex totalt var en ökning med 1,7 procent.

Fortsatt svag konjunktur för basindustrin

För basindustrin, som med sitt stora exportberoende traditionellt ligger tidigt i konjunkturen är läget fortfarande svagt och aktiviteten låg. Sålunda minskade den totala produktionen för basindustrin, som omfattas av delbranscherna gruvor och mineralbrott, trävaruindustri, massa- och pappersindustri samt stål- och metallverk, under tredje kvartalet säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det innebär en försämring från andra kvartalet – då den samlade produktionen för basindustrin ökade måttligt. Konjunkturen för basindustrin har i år stadigt försämrats.

Orderstocksomdöme

Nettotal

Konjunkturutsikterna för basindustrin ser på kort sikt heller inte särskilt ljusa ut. I Konjunkturinstitutets (KI:s) Konjunkturbarometer för november är företagens konjunkturomdömen, för basindustrin som helhet, fortsatt svaga. Konfidensindikatorn – ett genomsnitt av företagens bedömningar av orderstockar och färdigvarulager samt av deras produktionsplaner – ligger på låga nivåer och ger ett osäkert intryck. Branschen övrig trävaruindustri, där sågverk inte ingår, utgör dock ett undantag. Här har Konfidensindikatorn stigit sedan i somras. Dessutom ökade produktionen för trävaruindustrin såväl andra som tredje kvartalet.

Ingen ljusning för byggsektorn

Enligt nationalräkenskaperna visar det totala byggandet i Sverige i princip en stagnation i år efter att ha ökat med 2,3 procent i fjol. Några tydliga tecken på en ljusning i byggkonjunkturen har heller inte infunnit sig den senaste tiden. Under tredje kvartalet steg byggandet marginellt, med 0,2 procent efter en uppgång med 0,1 procent andra kvartalet och en minskning med 0,3 procent första kvartalet, säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal.

Av den senaste Konjunkturbarometern från november framgår att byggkonjunkturen är fortsatt svag. Under de senaste månaderna har byggandet minskat, antalet anställda skurits ned och orderstocken krympt. Närmare tre av fyra byggföretag anser nu att orderböckerna är för tunna. Bilden är

relativt likartad inom de olika verksamhetsområdena. Inför vintermånaderna räknar byggindustrin med fortsatt minskat byggande, fallande anbudspriser och med ytterligare nedskärningar av personalen.

Uppgång för tjänstesektorn

Aktiviteten inom tjänstesektorn återhämtade sig efter den svaga utvecklingen under våren och i början på sommaren. Produktionen ökade med totalt 0,7 procent det tredje kvartalet i år, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det innebär att produktionsnivån detta kvartal var 2 procent högre än motsvarande kvartal 2002. För de tre första kvartalen i år var produktionsnivån inom tjänstesektorn 1,5 procent högre än motsvarande period 2002.

Bilden av tjänstesektorn ger nu inte bara ett starkare intryck än under kvartalet innan, utan är också mer enhetlig, med bl.a. en ökning av produktionen inom de flesta branscher. Tydligast är återhämtningen för transportsektorn, men även för den hårt beprövade hotell- och restaurangbranschen vände omsättningen svagt uppåt tredje kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan.

Den inom tjänstesektorn tungt vägande branschen företagstjänster visar en produktionsuppgång under det senaste kvartalet. Branschen fortsatte att minska antalet arbetade timmar, medan ett relativt kraftigt prisfall för datakonsulttjänster, som ingår i branschaggregatet företagstjänster, på ca 4 procent, bidrog till att produktionsvolymen tog fart. Från att ha legat stilla under första halvåret jämfört med motsvarande period 2002 steg produktionsvolymen för företagstjänster som helhet med 5 procent under tredje kvartalet. Barometerdata visar emellertid fortfarande på ett svagt konjunkturläge för uppdragsverksamheten där en övervägande andel av branschen har för små orderstockar.

Den mest stabila utvecklingen inom tjänstesektorn står fortfarande branschen detalj- och partihandeln för. Under tredje kvartalet fortsatte den långvariga positiva trenden här, med en stadig tillväxt i produktionen på runt 3,5 procent i årstakt. Det största bidraget till uppgången i år kommer från detaljhandeln, medan vissa delar av partihandeln fortfarande dämpas av den svaga industrikonjunkturen.

Produktivitetsutveckling

Produktiviteten ökar medan sysselsättningen faller

Under inledningen av den senaste lågkonjunkturen var produktiviteten inom näringslivet oförändrad år 2001. Det följande året steg däremot produktiviteten med lite över 4 procent. Hittills i år har tillväxttakten för produktiviteten också varit relativt stark, drygt 3 procent i genomsnitt.

Under 2001 minskade produktiviteten för den varuproducerande sektorn, medan den var svagt positiv för näringslivets tjänsteproducenter. Därefter tog produktivitetsökningen fart, särskilt för varuproducenterna.

Ökningen i produktiviteten har emellertid varit starkare än produktionstillväxten, som ännu inte tagit fart. Under 2002-2003 har produktionsvolymen inom näringslivet ökat med knappt 2 procent i genomsnitt per år, att jämföra med ökningstakter på omkring 5-6 procent per år under de senaste perioderna med högkonjunktur.

Den senaste uppgången i produktiviteten förklaras främst av att antalet arbetade timmar dragits ned, gradvis från slutet av år 2001. Hittills i år har neddragningen fortsatt. Sysselsättningen totalt sett i antal personer började dessutom minska i år.

Trots den svaga produktionstillväxten under lågkonjunkturen upprätthölls sysselsättningen ända till och med 2002, men en fortsatt svag efterfrågan, främst från exportmarknaden, har tvingat fram rationaliseringar och personalneddragningar, främst inom industrin.

Även delar av tjänstesektorn har i år dragit ned antalet anställda. En nedgång märks särskilt för branschen företags-tjänster, som minskat antalet sysselsatta med nära 38 000 personer perioden 1-3 kvartalet jämfört med motsvarande kvartal föregående år, enligt NR.

I november hade sysselsättningen totalt minskat med 46 000 personer jämfört med november förra året. Sysselsättningsgraden, räknad som andelen sysselsatta av befolkningen mellan 20-64 år föll ytterligare, till 76,6 procent. Den öppna arbetslösheten ökade, till 5,4 procent av arbetskraften, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU).

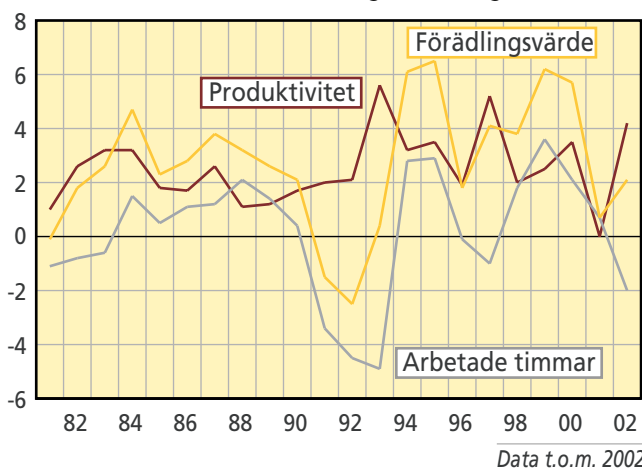
Starkare produktivitetsökning än tidigare

Under den senaste konjunkturavmattningen har näringslivet uppvisat en starkare produktivitetsökning än tidigare. En av förklaringarna är att även tjänsteproducenterna dragit upp sin produktivitetstillväxt jämfört med tidigare, exempelvis företagstjänster.

Produktivitetstillväxten inom näringslivet har också från mitten av 1990-talet legat högre än tidigare. Tillväxttakten på nära 3 procent per år i genomsnitt från mitten av 1990-talet kan jämföras med genomsnittet under 1980-talet på 2 procent per år.

Näringslivets produktivitetsutveckling¹

Förädlingsvärde till baspris (exkl. FISIM)/arbetade timmar. Procentuell förändring från föregående år

Det kan finnas flera förklaringar till varför produktiviteten inom näringslivet ökat under senare år. En ny studie, som gjorts på uppdrag av SCB² visar att en del av ökningen kan förklaras av arbetskraftens ökade kompetens under 1990-talets senare hälft. Det är första gången en sådan beräkning gjorts utifrån svenska data.

En högre utbildningsnivå har bidragit till att öka arbetsproduktiviteten inom näringslivet med 0,2 procentenheter per år under perioden 1994-2000. Totalt sett förklaras 7 procent av produktivitetstillväxten av högre utbildning.

Studien visar dessutom att den ökade IT-användningen under slutet av 1990-talet också bidrog till produktivitetstillväxten. Dessutom har totalfaktorproduktiviteten (TFP) avsevärt bidragit till produktivitetsökningen. TFP fångar den produktivitetstillväxt som inte förklaras av förändrad kapitalintensitet eller av arbetskraftens sammansättning. TFP är en restpost som bland annat består av variationer i kapacitetsutnyttjande, mätfel m.m. För en utförligare diskussion se (SOU 2002:118), T. Lindström, bilaga 5.

¹ FISIM, dvs. Financial Intermediation Services Indirectly Measured, inkluderas här inte som en insatskostnad vid beräkningen av förädlingsvärdet eftersom det är en klumpsumma, som avser både privat och offentlig sektor. Eftersom FISIM inte går att fördela ut på branscher, läggs totalsumman för FISIM normalt till näringslivet i nationalräkenskaperna, men förädlingsvärdet kan också redovisas exklusive FISIM.

² Labor quality and productivity growth: does talent make capital dance?, G. Forsling, Infobey Research, 2003. Studien kommer att publiceras i SCB:s serie Bakgrundsfakta till ekonomisk statistik i början av 2004.

Arbetsproduktivitet i näringslivet

Procentuell förändring samt bidrag i procentenheter

	1994	2000	1994–2000
Produktivitetstillväxt	3,2	4,0	3,2
Bidrag i procentenheter:			
IT-kapital	0,0	0,2	0,1
Övrigt kapital	-1,7	0,5	-0,2
Ökad kompetens	0,2	0,2	0,2
Total faktorproduktivitet	4,7	3,1	3,1

Anm. Näringslivet avser SNI 92:01–95. Med IT-kapital avses här hårdvaror, mjukvaror samt teleprodukter.

Under senare år har produktivitetstillväxten inom näringslivet varit ryckigare än tidigare (se diagrammet ovan). På 1980-talet förändrades timmarna närmare i takt med produktionen, men sedan 1990-talet har produktionen tagit fart före en anpassning av timmarna som fortsatt att falla en bit innan de vänt uppåt, vilket medfört kraftigare produktivetsuppgångar och svängningar. Arbetsproduktivitetens relativt kraftigare variation ser ut att höra samman med att man inom näringslivet fortsätter en anpassning av sysselsättningen till en mer effektiv produktionsprocess, även vid tecken på att efterfrågan börjat vända uppåt. Med andra ord följs en efterfrågeuppgång inte lika snabbt av ökad sysselsättning.

Svårtolkade produktivitetstal med negativa förädlingsvärden

De kraftiga svängningarna i produktivetsutveckling under senare år mellan enskilda år eller kvartal kan också delvis bero på svårigheter att mäta produktiviteten inom vissa branscher, särskilt teleproduktindustrin. Därför bör man tolka utvecklingen för enskilda branscher med försiktighet, och hellre följa utvecklingen över längre tidsperioder och för större branschaggregat.

I den senaste publiceringen av de kvartalsvisa BNP-siffrorna redovisas inte heller förädlingsvärdet för teleproduktindustrin för åren 2002 och 2003. Det beror på att förädlingsvärdet i löpande priser var negativt år 2001 och 2002. Att räkna om detta i volym och produktivetsutveckling ger svårtolkade utvecklingstal. Även om vi tar hela el- och optikbranschen, där teleproduktindustrin ingår, får vi kraftiga svängningar mellan negativa och positiva produktivitetstal för enskilda år, som 2001 (minus ca 15 %) och 2002 (plus ca 28 %).

Ett negativt förädlingsvärde innebär i praktiken att förbrukningen av varor och tjänster kostar mer än det slutliga värdet på produktionen. Det innebär också att förädlingsvärdet inte räcker till för att betala några lönekostnader. En sådan situation är ohållbar utan stora kapitaltillskott.

Beräkningen av förädlingsvärden både i löpande och fast prisnivå blir svårtolkad om resultaten pendlar runt noll. En liten förändring kan ge kraftiga utslag på utvecklingstalen. Detta ska normalt inte förekomma på den branschnivå som beräkningarna har. Dock har detta problem nu alltså dykt upp för teleproduktindustrin, en bransch för vilken det är svårt att säkerställa ett bra statistiskt underlag. Branschen har

genomgått stora förändringar, både vad gäller tillväxt, produktsortiment och produktionsstruktur. De stora vinsterna för de största företagen i branschen har vänts till stora förluster under 2001 och 2002. Den snabba produktutvecklingen ställer också stora krav på en kontinuerlig utveckling av de prisindex för branschen, som används för nationalräkenskapernas fastprisberäkning (deflatering).

Hur förädlingsvärdet beräknas

Förädlingsvärdet i löpande priser beräknas som skillnaden mellan produktionsvärdet och förbrukningsvärdet i löpande priser. När det gäller uppgifterna för förädlingsvärdet i fasta priser använder Sverige så kallad dubbeldeflatering i de definitiva årsberäkningarna. Det innebär att produktionsvärdet fastprisberäknas med relevanta outputprisindex, medan förbrukningen fastprisberäknas med index som avspeglar prisförändringen på de varor och tjänster som används i produktionsprocessen. Därefter dras förbrukningsvärdet i fasta priser från produktionsvärdet i fasta priser och resultatet blir förädlingsvärdet i fasta priser. Detta är den teoretiskt korrekta beräkningsmetoden för förädlingsvärdet i fasta priser och det är den metod som rekommenderas internationellt, bl.a. av EU. Flera länder inom EU använder dubbeldeflatering, exempelvis Österrike, Danmark, Frankrike, Tyskland, Portugal, Italien, Nederländerna, Grekland och Norge.

Dubbeldeflatering ställer krav på god information om priser och produktions- och förbrukningsstrukturer. En annan metod är att använda s.k. enkeldeflatering. Det innebär att man i stället deflaterar produktionen med en fast förbrukningsvolymandel, dvs. man antar att förbrukningen har samma volymutveckling som produktionen. Med andra ord får produktionsvärdet, förbrukningsvärdet och förädlingsvärdet samma volymutveckling. Metoden ger stabila resultat, men den förutsätter att produktions- och förbrukningsstrukturerna inte förändras över tiden. I de kvartalsvisa preliminära beräkningarna av förädlingsvärden används oftast detta antagande.

I Sverige har prisindex för produktionsvärdet för teleproduktindustrin beräknats till omkring minus 9 procent i genomsnitt per år 1997–2001. Samtidigt har prisförändringen för förbrukningsvärdet legat nära noll eller ökat med ett par procent årligen. Denna skillnad i prisförändring får stor effekt på förädlingsvärdet i fasta priser. Det är mycket stora skillnader i utvecklingen i löpande och fasta priser och det beror alltså i huvudsak på olika prisutveckling för produktion och förbrukning. En ökad andel förbrukning i förhållande till produktionen i löpande priser (ökad "inputkoefficient") påverkar också utvecklingen.

Under år 2001 föll produktionsvärdet för teleproduktindustrin i löpande priser med 25,5 mdkr medan förbrukningsvärdet var i stort sett oförändrat. Detta innebär att förädlingsvärdet var negativt (-2,5 miljarder), d.v.s. det räckte inte till löner och kapitalförslitning. Samtidigt föll förädlingsvärdet i fasta priser med 36,6 procent. Detta innebär en påverkan på BNP-utvecklingen 2001 med -0,4 procentenheter.

Nivån på förädlingsvärdet 2002 låg enligt den preliminära kvartalsberäkningen nära noll. Detta innebär att det inte går att på ett meningsfullt sätt presentera varken utvecklingstal för förädlingsvärdet eller produktivetsförändringar för branschen för de senaste två åren. I NR:s senaste publicering för årets tredje kvartal redovisas därför inga uppgifter för teleproduktindustrin fr. o. m. 2002. Förädlingsvärdet för branschen ingår däremot i och påverkar aggregat på högre branschnivåer, dvs. för hela den s.k. el- och optikindustrin. Samma sak gäller kvartal 1–3 2003 där beräkningarna är mycket preliminära.

Teleproduktbranschen (SNI 32) enligt nationalräkenskaperna

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Löpande priser, värden i miljarder kr						
Produktion	103,8	113,6	141,9	168,6	143,1	
Förbrukning	77,2	84,8	112,4	145,0	145,6	
Förädlingsvärde (FV)	26,7	28,8	29,5	23,6	-2,5	-2,4
FV/BNP, procent	1,4	1,5	1,4	1,1	-0,1	-0,1
Löpande priser, utveckling procent						
Produktion	22,8	9,4	25,0	18,8	-15,1	
Förbrukning	22,1	9,9	32,6	29,0	0,4	
Förädlingsvärde	24,9	7,8	2,5	-20,0		
Fasta priser, värden i miljarder kr						
Produktion	112,1	124,7	156,2	183,8	158,1	
Förbrukning	77,2	84,1	113,3	144,8	143,1	
Förädlingsvärde	34,9	40,6	42,8	39,1	14,9	-0,2

Se vidare om Telekomindustrin och BNP under den särskilda webbplatsen för nationalräkenskaperna www.scb.se/templates/Standard____60582.asp.

Löne- och arbetskraftskostnader

Lönekostnadsutvecklingen dämpas

Då nationalräkenskaperna (NR) senast i november räknade om de preliminära lönesummorna för år 2002 med definitiva kontrolluppgifter, visade det sig att de tidigare årsberäkningarna hade överskattat den totala lönesumman. De tidiga uppgifterna från skattedeklarationerna, som arbetsgivarna lämnade till skattemyndigheten månadsvis under 2002, hade legat betydligt högre. Efter justeringar för definitionsmässiga olikheter i underlagen har differensen varit mellan 3–6 miljarder kronor mellan åren 1998–2001. För 2002 ökade differensen ytterligare, men nya uppgifter från Riksskatteverket efter NR:s publicering, tyder nu på att denna differens är osäker. Den ökade skillnaden kan komma att ifrågasättas. De uppgifter som NR nu bygger på innebar en kraftig nedrevidering av den totala lönekostnadsutvecklingen per timme, räknad utifrån NR:s lönesummor och arbetade timmar. Ökningstakten för 2002 sänktes, från tidigare 5,1 procent till 3,6 procent. Motsvarande ökning för arbetskraftskostnaderna totalt per timme (som inkluderar kollektiva avgifter och löneskatter) uppgår nu för år 2002 till 3,7 procent, en nedrevidering från tidigare 5,5 procent.

Preliminära lönesummor enligt NR beräknas normalt utifrån utvecklingen i LAPS. Definitiv lönesumma för den totala ekonomin beräknas i huvudsak utifrån kontrolluppgiftsstatistiken. Kontrolluppgiftsstatistiken (LSUM) och statistiken som bygger på skattedekclarationer (LAPS) är i princip två sidor av samma mynt och lönesummorna skall i teorin följa varan-

dra väl. Båda tillhandahålls av skattemyndigheterna, men medan LSUM-statistiken är individbaserad bygger LAPS på företagens totala löne- och skatteutbetalningar. Tidigare studier gjorda av SCB påvisade att LSUM redovisade en högre lönesumma än LAPS. År 1998 skedde dock en nivåförskjutning mellan produkterna och därefter har LAPS utvecklats starkare och redovisat en högre lönesumma. SCB:s studie redovisas i Bakgrundsfakta till Arbetsmarknads- och Utbildningsstatistiken 2001:1, "Avvikelser i lönesummestatistiken – en jämförelse mellan LAPS och LSUM".

Differenserna i lönesummor mellan skattedeklaration och kontrolluppgifter har successivt ökat sedan 1998. Skattemyndigheterna har hittills inte kunnat lämna någon förklaring.

Näringslivets lönekostnadsutveckling har dämpats från 6,8 procent år 2000 till 3,0 procent hittills i år (1–3 kvartalet). Dämpningen av näringslivets lönekostnadsutveckling förklaras främst av utvecklingen för tjänstesektorn.

Inom offentlig sektor har lönekostnaderna per timme ökat snabbare både 2002 och i år jämfört med näringslivet. Dämpningen inom näringslivet kan sättas i samband med den fortsatta neddragningen av antalet sysselsatta där. Däremot har sysselsättningen upprätthållits inom offentlig sektor, vilket sannolikt bidragit till den snabbare lönekostnadsutvecklingen där.

Lönesumman i nationalräkenskaperna

Nationalräkenskaperna (NR) beräknar lönesumman i den svenska ekonomin både på kvartal och år. Lönesummor redovisas sektorvis samt branschvis inom näringslivet. Kvartalsberäkningarna presenteras fyra gånger per år, ett par månader efter kvartalets utgång. Preliminära årsberäkningar erhålls vid beräkningar av det fjärde kvartalet och utgörs av summan av fyra kvartal. Definitiva lönesummor beräknas och presenteras av NR med knappt två års eftersläpning.

I lönesumman enligt nationalräkenskaperna skall enligt definition ingå all ersättning från inhemska producenter till anställd arbetskraft inklusive naturaförmåner. Dessutom ingår inkomster av typen provision och arvoden, dricks och bonus.

Årsberäkningarna

Den totala lönesumman i ekonomin enligt NR bygger på de kontrolluppgifter (KU) som arbetsgivare lämnar till skattemyndigheten. För att beräkna lönesumman enligt NR:s definition måste diverse tillägg och avdrag göras. Till lönesumman enligt KU lägger NR bl.a. svarta löner, inkomster från handelsbolag, värnpliktslön

och militär mathållning. Tillägg görs även för de utlandslöner som ej redovisats i KU. Ett avdrag görs för utbetalda löner med anledning av den statliga lönegarantin.

Kvartalsberäkningarna

Huvudkällan vid de kvartalsvisa beräkningarna av lönesummorna i NR utgörs av "Lönesummor, arbetsgivaravgifter och preliminär skatt" (LAPS). LAPS presenteras kvartalsvis av SCB och bygger på företagens skattedeklarationer som tillhandahålls SCB av Riksskatteverket.

Uppgifter om utbetalade löner och förmåner enligt LAPS används i NR för beräkning av lönesumman för den totala ekonomin, näringslivets branscher och hushållens ideella organisationer. Kvartalsberäkningarna bygger i första hand på framskrivning av nivåer från motsvarande kvartal föregående år med den utveckling som LAPS visar.

Summary

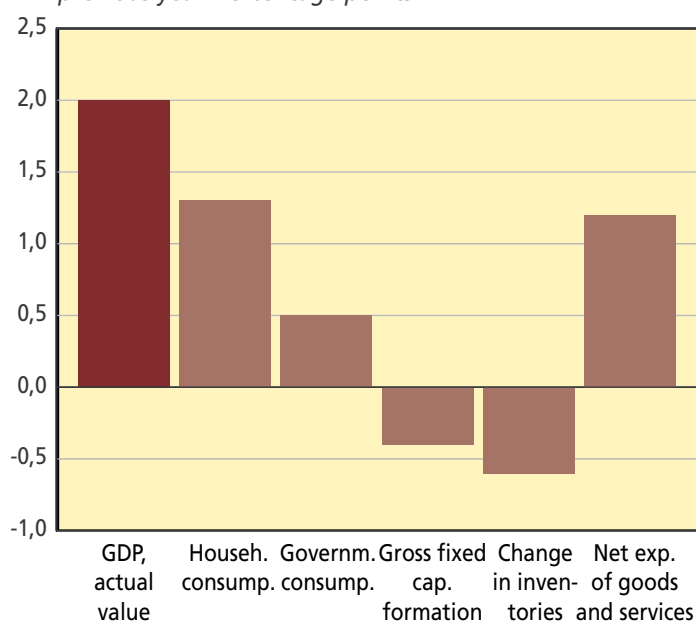
Growth in the Swedish economy so far this year is up 1.4 per cent compared to the corresponding period last year. The third quarter shows somewhat of an acceleration. The increase between the second and third quarter of 0.5 per cent, seasonally adjusted, is somewhat more rapid than the previous quarters. The growth compared to the corresponding quarter last year was 2 per cent.

When calculating the third quarter, the National Accounts "leaned towards" calculating GDP from the production side, which showed a GDP-growth of 2 per cent. This is a deviation from the normal procedure of leaning more towards the demand side, which is usually more reliable for the quarterly calculations. This year, however, there has been considerable uncertainty in the primary data to calculate foreign trade with services, in connection with a change in methods in data collection. The first calculations of GDP from the demand side for the third quarter pointed towards a significant growth of over 3 per cent. Since the figure was way off from GDP calculated from the production side, the export of services in particular was adjusted downwards.

GDP growth for the third quarter is mainly due to an increase in household consumption and a sharper increase in net exports. Public consumption expenditures also contributed to the third quarter increase in GDP by 0.5 percentage points. However, a drop in gross fixed capital formation, and inventory reductions in manufacturing gave negative contributions to GDP growth.

Contribution to GDP growth

Change third quarter 2003 compared to the same quarter previous year. Percentage points

However, the household contribution appears stronger than it actually is. Of course, households consume a considerable amount of imported products but imports are deducted elsewhere by the GDP-component "total imports".

Household income growth has been weak this year. During the first six months of 2003, real disposable income decreased by 1.5 per cent. As a result, increased household consumption has been financed by reduced savings.

The positive contribution from net exports to GDP growth is mainly explained by a strong growth in the exports of passenger cars and pharmaceuticals. Rest of the export industry has shown a much weaker development this year.

Labour productivity growth in manufacturing has been relatively strong last year and so far in 2003. Both the manufacturing industries and the producers of services have accelerated their productivity growth. In recent years, the pace has been more rapid than previously. One explanation for this is that the producers of services now also have increased their productivity growth. The latest rise in productivity is related to the decrease in the number of hours worked in the business sector since the end of 2001.

Labour productivity growth in the business sector of nearly a 3 per cent on average per year since the mid-1990s can be compared to the average of 2 per cent per year during the 1980s. A new study has shown that an increased percentage of the labour force with higher education as well as an increase in the use of ICT-capital during the late 1990s have contributed positively to an upswing in productivity. Higher labour quality has contributed to an increase in labour productivity in the business sector by 0.2 percentage points per year in the period 1994–2000. In total, 7 per cent of the productivity growth was due to this factor.

However, productivity has sharply fluctuated in recent years, which can partly be due to difficulties in measuring productivity within certain industries, particularly the telecom product industry which has shown negative value added in 2001 and 2002.

New figures from National Tax Board have resulted in a large revision of the change in total wage costs per hour, calculated by National accounts. The growth rate for 2002 was lowered, from the previous 5.1 per cent to 3.6 per cent.

We can now see that the rate of increase has gradually slowed down in the business sector from 6.8 per cent in 2000 to 3.0 per cent during the first to third quarter this year. This downward trend can be related to falling employment in the business sector.

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Lena Hagman, huvudredaktör	08-506 942 23	lena.hagman@scb.se
Bo Bergman	08-506 945 42	bo.bergman@scb.se
Leif Munters	08-506 945 09	leif.munters@scb.se
Bo Sandén	08-506 946 94	bo.sanden@scb.se
Lars-Erik Öller	08-506 943 33	lars-erik.oller@scb.se

Medskribenter:

Tomas Nilsson, nationalräkenskaperna
Hans Olsson, finansräkenskaperna
Göran Svensson, nationalräkenskaperna

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62	monica.andersson@scb.se
Arne Orrgård	08-506 950 73	arne.orrgard@scb.se